

José Contreras :

CURRÍCULUM DEMOCRÀTIC

I AUTONOMIA DEL PROFESSORAT

2

El currículum a l'Estat Espanyol, un cas particular

La LOGSE era la primera reforma educativa global després del franquisme, i elaborada per un partit d'"esquerrres", el PSOE. A partir d'aquell moment es parla d'un currículum "obert i flexible", en el qual el professorat assumeix noves competències, deixant de ser un mer funcionari obedient, per prendre part en decisions sobre la forma de concretar el currículum prescrit. D'altra banda, davant perspectives conductistes dominants fins aleshores es defensa una visió constructivista.

Molts ensenyants progressistes i Moviments de Renovació Pedagògica (MRP), que intentaven un ensenyament no oficialista, menys

dependents dels programes oficials i més preocupats per ensenyar allò a què trobaven sentit, tenint en compte l'alumnat, connectant amb la seva realitat, etc. (Martínez Bonafé, 1998, cap. 8), van sentir que una reforma que parlava que el professorat assumís competències curriculars, i que es guiés per una visió constructivista de l'aprenentatge, els reconeixia el que ja feien; era la seva reforma. Això va ser un fet evident en el període d'experi-

mentació anterior a la LOGSE, procés que va recaure fonamentalment, i d'una manera voluntarista, sobre el professorat més inquiet i compromès. Paradoxalment però, com veurem més endavant, alhora que s'afirmava en la reforma una filosofia compartida per molts d'ensenyants se'ls exclòia negant la seva experiència, el seu saber i les seves tradicions pedagògiques que mantenien en els seus MRPs.

Una anàlisi superficial i ràpida

estratègia de modificació de les relacions entre l'estat i els serveis educatius, introduint patrons de mercantilització i de competitivitat entre les escoles i el desenvolupament d'una ideologia i una pràctica consumista per a aquestes, identificant elecció i Democràcia. I per una altra, es convertia en formes més sofisticades de control professional.

Aquestes són les conclusions de l'anàlisi:

El desenvolupament de la reforma ha introduït patrons de mercantilització i de competitivitat entre les escoles i el desenvolupament d'una ideologia i d'una pràctica consumista, identificant elecció i Democràcia

sobre el real desenvolupament de la reforma ens permetrà de descobrir el que en aquell moment era més difícil de captar: l'aliança entre la política curricular i els altres dos fronts - la política de les escoles i la del professorat - i la forma en què que semblava una liberalització de la pràctica educativa de dependències burocràtiques, una major autonomia professional i una pedagogia progressista, es convertia, per una part, en una

segons la pròpia terminologia oficial: el primer és competència de l'estat (que fixa, mitjançant decret del govern, els ensenyaments mínims) i de les comunitats autònomes amb competències educatives (que elaboren el currículum oficial per a cada Comunitat Autònoma a partir dels ensenyaments mínims del govern central); el segon, és competència de cada centre educatiu (que elabora el projecte curricular de centre - PCC -), i el

AEspanya la reforma va ser percebuda, justificada i legitimada com una reforma bàsica i fonamentalment curricular. Ho ha estat, entre altres coses, perquè ha estat la reforma qui ha popularitzat entre nosaltres aquest vocable, fins al punt de convertir-ho en matèria de definició (LOGSE: Llei Orgànica General del Sistema Educatiu, de 1990).

1.- Una de les novetats que va introduir la reforma respecte a la política del currículum va ser la seva articulació en tres nivells de concreció,

tercer dels docents individualment o en equip de cicle, els quals concretaran l'ensenyament mitjançant programacions d'aula. Es pot dir que és el segon nivell, el del centre escolar, el que representa "l'obertura" política del currículum, concedint als centres noves potestats, però també noves tasques i noves responsabilitats respecte al que serà l'ensenyament a cada escola.

2.- Ha de tenir-se en compte que en el trànsit des de l'experimentació de la reforma a la seva conversió en política oficial, algunes comunitats autònomes estaven desenvolupant processos de gran implicació del professorat, a pesar d'això es va decidir implantar a tot l'Estat Espanyol el model que havia posat en marxa Catalunya, i que es caracteritzava

per la seva orientació de dalt a baix, a partir de la proposta elaborada per César Coll (1987). S'implanta un model que, encara que justificat en principis psicopedagògics constructivistes, en realitat es tradueix en un procés de burocratització sobre les formes de planificació, desenvolupament i avaluació de les activitats d'ensenyament a les escoles, de manera que es respongui fidelment als continguts i les formes d'organització de l'ensenyament que especifica el currículum oficial.

3.- El currículum "obert i flexible" (expressió convertida en si mateixa en un eslògan) que es concreta en diferents nivells és la forma d'expressió d'aquest control burocràtic. Aquest procés de concreció té les seves

pròpies regles, fixades administrativament. Així, per exemple, s'entén que el que ha de fer cada centre educatiu amb el currículum oficial és distribuir i seqüenciar el conjunt d'objectius i continguts al llarg de l'etapa educativa de la qual es tracti, com també han de respectar-se les seves característiques estructurals (per exemple, mantenint la diferenciació entre continguts relatius a conceptes, a procediments i a valors). Per a això, a més de regular la forma concreta en la qual tal procés ha de realitzar-se a cada centre, es fixen calendaris i terminis d'elabora-

Un dels efectes de tal procés és el creixement de les regulacions burocràtiques i les preocupacions administratives, així com la complicació tècnica de la realització dels PCC, que els converteix en tasca d'experts, excloent d'aquesta forma qualsevol índex de participació social o de discussió en termes més polítics que burocràtics.

ció, així com la forma orgànica específica en què cada centre ha de constituir-se per elaborar, discutir i aprovar els projectes curriculars. Un dels efectes de tal procés és el creixement de les regulacions burocràtiques i les preocupacions administratives, així com la complicació tècnica de la realització dels PCC, que els converteix en tasca d'experts, excloent d'aquesta forma qualsevol índex de participació social o de discussió en termes més polítics que burocràtics.

4.- D'altra banda, s'espera que cada escola elabori el seu projecte, entenent-ho també en el que té d'adaptació a la diversitat i a les característiques pròpies de cada centre i fixades en el seu projecte educatiu. És en aquest aspecte en el qual semblen

haver-se abocat els responsables i experts dels quals s'ha valgut l'administració per elaborar i difondre la reforma educativa espanyola, a l'hora de justificar la necessitat dels PCC. Així, el que en realitat s'ha introduït és la convicció que la adaptació del currículum oficial és la forma per la qual aquest s'adopta. L'elaboració dels projectes s'entén com un procés pel qual s'espera que els ensenyants es convencin i assumeixin que el seu procés de reflexió i de configuració dels seus projectes, des de la seva pròpia autonomia professional, no pot donar lloc més que

a la concreció dels plans oficials de reforma, tal com aquests són concebuts centralitzadament (Escudero, 1994).

5.- A més, la idea que les escoles han d'elaborar el seu

PCC per donar resposta a la diversitat s'ha associat a la necessitat d'autonomia dels centres educatius. Però també es confia, com van assenyalar les "autoritats ideològiques" de la reforma que l'elaboració del currículum doni als centres un sentit d'integració col·lectiva, un esperit compartit, on puguin manifestar-se les peculiaritats i singularitats de l'equip docent i de les seves formes d'adaptar-se al seu entorn (Coll i Martín, 1994). En la conjunció entre atenció a la diversitat de cada escola, esperit de centre, i projecte curricular propi, la idea d'autonomia s'ha anat establint a poc a poc com a forma d'assenyalar la importància que cada centre manifesti les seves pròpies peculiaritats, la seva pròpia singularitat. Així, l'autonomia,

entesa com a capacitat de diferenciació, dóna sentit a la idea d'una escola que s'adapta al seu context. I el que en principi només era la conseqüència (escoles diferents és probable que facin coses diferents), s'ha acabat presentant com el factor de motivació: les escoles han de ser autònomes per ser diferents.

6.- Si aquesta lectura era la que es deduïa de la forma en la qual s'ha anat argumentant el sentit del projecte de centre i de l'autonomia escolar, la posterior Llei Orgànica de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels Centres (LOPEGC), de 1995, i la justificació de la mateixa per part de les autoritats ministerials en el moment de la seva elaboració i promulgació, ha suposat la confirmació d'aquestes perspectives. En efecte, ja des de la seva presentació com a projecte de llei, el ministre d'educació li va donar publicitat anunciant que les famílies tindrien més opció per a l'elecció d'escoles, ampliant-se la zona geogràfica d'elecció. I el llavors secretari d'estat d'educació, en diferents mitjans de difusió va destacar que l'autonomia suposaria que els centres educatius desenvolupessin "projectes educatius diferenciats". L'argumentació se centra ara a dir que les escoles públiques han de fer-se més atractives per als ciutadans, per la qual cosa han de posar-se en el mateix pla que les privades, això és, han de ser variades i elegibles, han de fer pública la seva targeta d'identitat (Marchesi, 1995), de tal manera que també les famílies s'hi impliquin i se'n responsabilitzin. Conseqüentment, la forma en la qual s'està entenent la implicació de les famílies en l'educació és sobretot animant i facilitant l'elecció d'escoles. Per això, la llei insisteix en la importància d'ava-

luacions dels centres, de manera que les famílies puguin disposar de major informació a l'hora de realitzar les seves eleccions. I també s'insisteix en la necessitat d'una direcció més "professionalitzada", això és, amb una formació específica, amb més autoritat i amb majors incentius. Igualment, es reforça la inspecció, amb una funció destacada en l'avaluació dels centres, equips directius i professorat en general.

7.- Després de tot aquest procés introduït pel govern "socialista" del PSOE, ara, amb el govern "conservador" del PP, ens trobem amb una política que bàsicament ha consistit a deixar que les coses passin, això és, que la lògica del que ja s'havia ins-

taurat segueixi el seu curs, si bé amb algun afegit respecte a:

1) una major liberalització en l'elecció de centres per part de les famílies (i d'alumnat per part de les escoles!);

2) un major deteriorament de les escoles públiques, en les quals, i segons les zones, es concentra l'alumnat dels sectors socials més marginats, i de les quals fugen les famílies que posseeixen majors recursos econòmics i culturals;

3) una major pressió avaluativa sobre les institucions escolars i sobre l'alumnat, valent-se "d'indicadors de qualitat", normalment paràmetres internacionals.

ESPECIALISTES EN ARTICLES DE MUNTANYA, CAMPING, ESQUÍ I ESCALADA

ES REFUGI

Via Sindicat, 21
pati interior.
(antic edifici del
Sindicat Forà)
Telèfon 971 71 67 31
07002 Ciutat de
Mallorca

T'EQUIPAM PER A
L'AVENTURA